

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Juridiikka

2013

Tiia Pätsi

# LUMEAVIOLIITOT SUOMESSA



TURUN AMMATTIKORKEAKOULU  
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tiia Pätsi

## LUMEAVIOLIITOT SUOMESSA

Lumeavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, joka on solmittu yksinomaan maahantulosäännösten kiertämiseksi. Ilmiö tunnetaan myös nimillä näennäisavioliitto, kulissiavioliitto, paperiavioliitto, muodollinen avioliitto ja valeavioliitto. Nimi tulee EY-oikeudesta ja se vakiintui Suomen oikeuskäytäntöön 2000-luvun vaihteessa, kun korkein hallinto-oikeus käytti käsitettä erään vuosikirjaratkaisunsa otsikossa. (Kangasniemi 13–14)

Lumeavioliittoa ei kuitenkaan ole määritelty Suomen ulkomaalaislaissa, jonka vuoksi tämän opinnäytetyön tarkoituksena on antaa yleiskuva siitä, mitä lumeavioliiton käsitteellä tarkoitetaan, miksi sellaisia solmitaan, mitä oikeuslähteitä lupaviranomaiset käyttävät päätöksentekonsa tukena ja millä perusteilla avioliiton voidaan katsoa olevan lumeavioliitto.

Työ on toteutettu toimeksiantona Varsinais-Suomen poliisilaitoksen Turun pääpoliisiaseman ulkomaalaislupayksikölle ja sen on toivottu toimivan perehdyttämisoppaana uusille työntekijöille. Suomessa on julkaistu tähän mennessä vain yksi virallinen selvitys lumeavioliitoista (Kangasniemi, E.: 2003. Rakkaudella yli rajojen? Lumeavioliitot.), jonka vuoksi toimeksiantaja koki aiheen mielenkiintoiseksi.

Kangasniemen tutkimus toimii tämän opinnäytetyön lähteenä. Lisäksi aineistoa on kerätty teoriaosuutta varten muista lumeavioliittoja käsittelevistä teoksista, opinnäytetöistä, pro gradu-tutkielmista, ulkomaalaislainsäädännöstä, lain esitöistä sekä Internet-lähteistä. Käytännön näkökulmaa varten on esimerkkeinä käytetty Turun hallinto-oikeuden päätöksiä, joista korkein hallinto-oikeus on hylännyt valitusluvan.

### ASIASANAT:

Lumeavioliitto, maahanmuutto, perheen yhdistäminen, oleskeluluvat, ulkomaalainen, ulkomaalaislaki

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Business | Jurisprudence

2013 | Total number of pages 34

Instructor Tapio Jaakkola

Tiia Pätsi

## MARRIAGES OF CONVENIENCE IN FINLAND

Marriage of convenience means a marriage that is entered into solely to circumvent the provisions of entry. The name comes from the European law and it became established in the Finnish law at the turn of the 21st century, when the Supreme Administrative Court used the concept in the title of a yearbook. (Kangasniemi 13-14)

Marriage of convenience is not defined in the Finnish Aliens Act, which is why this thesis is to provide an overview of what the term marriage of convenience means, why those are entered into, what sources of law the permitting authorities use in their decision making process and the grounds on which the marriage can be considered to be one of convenience.

This thesis was done under the contract of the Southwest Police department in Turku and it is desired to work for the orientation guide for new employees at the department of foreign licenses and permits.

The data for this thesis has been collected from books, theses and Master's theses dealing with marriages of convenience. In addition, it has been collected from different Internet sources and acts dealing with foreigners. For the practice point of view has some decisions of the Turku administrative Court been used as examples.

### KEYWORDS:

Marriage of convenience, immigration, family reunification, residence permits, foreigner, Alien's Act

# SISÄLTÖ

<b>1 JOHDANTO</b>	<b>6</b>
<b>2 LUMEAVIOLIITOT SUOMESSA</b>	<b>8</b>
2.1 Lumeavioliiton käsite	8
2.2 Syitä lumeavioliiton solmimiselle	9
<b>3 OLESKELULUPA PERHESITEEN PERUSTEELLA</b>	<b>12</b>
3.1 Yleiset säännökset	12
3.1.1 Oleskelulupatyypit	12
3.1.2 Perheenjäsenen määritelmä	13
3.1.3 Yleiset edellytykset oleskeluluvan myöntämiselle	14
3.1.4 Toimeentuloedellytys	15
3.2 Määräaikaisen oleskeluluvan myöntämisen edellytykset	17
3.3 Jatkoluvan ja pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytykset	18
3.4 Oleskeluluvan peruuttaminen ja raukeaminen	19
3.5 Hakumenettelystä	20
<b>4 LUMEAVIOLIITTOJA KOSKEVA OIKEUDELLINEN SÄÄNTELY</b>	<b>23</b>
4.1 Yhteisöoikeudellinen sääntely	23
4.1.1 Perheenyhdistämisdirektiivi	23
4.1.2 Neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi	24
4.2 Sääntely Suomessa	26
4.2.1 Avioliitto-oikeudellinen sääntely	26
4.2.2 Ulkomaalaisoikeudellinen sääntely	26
<b>5 TOIMIVALTAISET VIRANOMAISET</b>	<b>29</b>
5.1 Toimivaltaiset viranomaiset	29
5.1.1 Maahanmuuttovirasto	29
5.1.2 Poliisi	29
5.1.3 Ulkoasiainhallinto	31
<b>6 YHTEENVETO</b>	<b>32</b>
<b>LÄHTEET</b>	<b>34</b>

## KUVAT

Kuva 1. Oleskelulupalajit (Maahanmuuttovirasto, 2013) 13 **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Kuva 2. Suuntaa antavat euromäärät hakijan toimeentulon turvaamiseksi Suomessa (Maahanmuuttovirasto, 2013)

16

# 1 JOHDANTO

Suomessa kolme yleisintä oleskelulupaperustetta ovat perheside, työnteko sekä opiskelu. (Maahanmuuttovirasto, 2013) Tässä opinnäytetyössä keskitytään perhesiteen ja nimenomaan avioliiton perusteella myönnettäviin oleskelulupiin.

Perhesiteen perusteella myönnettävistä oleskeluluvista säädetään ulkomaalaislaissa. Ulkomaalaislaissa ei kuitenkaan ole määritelty lumeavioliittoa, jonka vuoksi tämän opinnäytetyön tarkoituksena on antaa mahdollisimman kattava yleiskuva siitä, mitä lumeavioliiton käsitteellä tarkoitetaan, miksi sellaisia solmitaan, mitä oikeuslähteitä lupaviranomaiset käyttävät päätöksenteossaan ja millä perusteilla avioliiton voidaan katsoa olevan solmittu pelkästään maahantulosäännösten kiertämiseksi.

Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi määrittelee lumeavioliiton seuraavasti:

”...lumeavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, jonka jäsenvaltiossa vakituisesti oleskeleva Euroopan unionin kansalainen tai laillisesti jäsenvaltiossa oleskeleva kolmannen maan kansalainen solmii kolmannen maan kansalaisen kanssa yksinomaan kolmansien maiden kansalaisten maahanpääsyä ja oleskelua koskevien sääntöjen kiertämiseksi ja oleskeluluvan tai oleskeluoikeuden saamiseksi kolmannen maan kansalaisille kyseisessä jäsenvaltiossa.” (Neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi (97/C/382/01))

Lumeavioliitot ovat tänä päivänä arkitodellisuutta EU-maissa, mutta ilmiön laajuutta on kuitenkin mahdotonta osoittaa vertailukelpoisten tilastojen puuttuessa. Suomessa lumeavioliittoja on esiintynyt koko itsenäisyyden ajan ja määrän on katsottu vuosi vuodelta olevan nousussa liikkuvuuden Suomeen päin lisääntyessä jatkuvasti. Maahanmuuttoviraston arvion mukaan se tekee noin 250 lumeavioliittopäätöstä vuosittain. Poliisin tekemät päätökset eivät sisälly tähän arvioon. Ilmiön taustalla ovat yleensä taloudelliset syyt, mutta viitteitä on myös organisoitujen rikollisjärjestöjen järjestämistä avioliitoista. (Maahanmuuttovirasto, 2013)

Tämä opinnäytetyö on saatu toimeksiantona Varsinais-Suomen poliisilaitoksen Turun pääpoliisiaseman ulkomaalaislupayksiköltä ja sen on toivottu toimivan perehdyttämisoppaana uusille työntekijöille. Lumeavioliitoista on julkaistu vain muutamia tutkimuksia, jonka vuoksi aihe koettiin mielenkiintoiseksi. Aineiston keräämisen opinnäytetyötä varten uskottiin tämän vuoksi myös olevan erityisen haastavaa. Teoriaosuutta varten löydettiin kuitenkin monia luotettavia lähteitä. Lähteinä on käytetty lumeavioliittoja ja oleskelulupia käsitteleviä teoksia, opinnäytetöitä sekä pro gradu-tutkielmia. Lisäksi tietoa kerättiin lainsäädännöstä, lain esitöistä sekä Internet-lähteistä. Esimerkkeinä on käytetty Turun hallinto-oikeuden päätöksiä, joista korkein hallinto-oikeus on hylännyt valitusluvan.

## 2 LUMEAVIOLIITOT SUOMESSA

### 2.1 Lumeavioliiton käsite

Lumeavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, joka on solmittu muodollisesti päteväksi, mutta jonka tarkoituksena ei kuitenkaan ole yhteiselämän viettäminen tai perheen perustaminen puolison kanssa. Ilmiö tunnetaan Suomessa myös muilla nimityksillä, kuten näennäisavioliitto, valeavioliitto, muodollinen avioliitto, kulis-  
siavioliitto ja paperiavioliitto (Kangasniemi 2003, 13)

Nimitys tulee EY-oikeudesta ja se on vakiintunut Suomen oikeuskäytäntöön 2000-luvun vaihteessa, kun korkein hallinto-oikeus käytti käsitettä vuosikirjaratkaisun 2002:84 otsikossa. Tätä ennen oikeuskäytännössä käytettiin lauseketta ”yksinomaan maahantulosäännösten kiertämiseksi solmittu avioliitto.” (Kangasniemi 2003, 14)

Yhteisöoikeuden määritelmän mukaisesti lumeavioliitot liittyvät pääasiassa perhesiteen perusteella myönnettäviin oleskelulupuihin. Yhteisöoikeuden mukaan lumeavioliitto on avioliitto, jonka Euroopan unionin kansalainen tai jäsenvaltiossa laillisesti oleskeleva henkilö sopii kolmannen valtion kansalaisen kanssa yksinomaan oleskeluluvan saamiseksi tai maahanpääsyä ja oleskelua koskevien sääntöjen kiertämiseksi ilman tarkoitusta viettää todellista perhe-elämää. (EUR-Lex, 2013)

Lumeavioliitot ovat yleensä sovittuja, mutta saattavat myös joskus olla yllätys toiselle osapuolelle. Ilmiö liittyy yleensä perheenperustamistilanteisiin, kun puoliso halutaan ulkomailta Suomeen.

Koska Pohjoismaiden kansalaiset voivat saapua maahan passilla ja asettua Suomeen asumaan ilman oleskelulupaa, ei lumeavioliitoista voida puhua tämän henkilöryhmän kohdalla. Myöskään EU- ja ETA- kansalaiset sekä heidän perheenjäsenensä eivät saavuta lumeavioliitosta vastaavaa hyötyä, sillä heitä koskevien erityissäännösten mukaan oleskelulupa myönnetään heille pääsääntöi-



sesti aina. Yli kolmen kuukauden oleskelu tulee ainoastaan rekisteröidä paikallispoliisin toimipisteessä. (Maahanmuuttovirasto, 2013)

## 2.2 Syitä lumeavioliiton solmimiselle

Ulkomaalaisten maahantuloa ja oleskelua säännellään ulkomaalaislaissa (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301, myöhemmin UlkL), jonka mukaan ulkomaalaiselta vaaditaan maahan tullessa viisumi. Lain mukaan unionin kansalainen ja häneen rinnastettava voi kuitenkin saapua Suomeen ilman viisumia, jos hänellä on Suomessa hyväksytty matkustusasiakirja. Neuvoston viisumiasetuksessa (539/2001/EY) säädetään valtioista, joiden kansalaiset ovat viisumivaltioita, ja valtioista, joiden kansalaiset eivät tarvitse viisumia Schengen-alueelle. (UlkL 18 §)

Viisumi myönnetään lyhytaikaista oleskelua kuten matkailua varten ja se voi olla voimassa enintään 90 päivää. Yli kolmen kuukauden oleskelua varten tarvitaan oleskelulupa, joka oikeuttaa liikkumaan Suomessa ja valitsemaan asuinpaikkansa sekä poistumaan maasta ja palaamaan takaisin luvan voimassaoloaikana. (UlkL 40–42 §) Oleskeluluvan haltija voi myös oleskella ja liikkua Schengen-alueella korkeintaan kolmen kuukauden ajan, mikäli ei ole maahantulokiellossa maahan tai maihin, joihin hän matkustaa.

Oleskelulupa voidaan myöntää perhesiteen, opiskelun, työnteon, suomalaisen syntyperän, humanitaarisen tai muun erityisen syyn vuoksi. Oleskelulupa voidaan myöntää myös niin sanotuille paluumuuttajille, joilla tarkoitetaan entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevia inkerinsuomalaisia sekä henkilöitä, jotka ovat entisiä Suomen kansalaisia tai heidän jälkeläisiään. (Maahanmuuttovirasto, 2013). Pohjoismaiden kansalaiset eivät tarvitse oleskelulupaa, vaan voivat vapaasti tulla Suomeen ja oleskella täällä. He eivät myöskään tarvitse työntekijän oleskelulupaa. EU- ja ETA-maiden kansalaiset eivät tarvitse oleskelulupaa, mutta heidän tulee rekisteröidä oleskelunsa paikallispoliisilaitoksella kolmen kuukauden kuluessa maahan saapumisesta. (Ulkoasiainministeriö, 2013)

Laittoman maahanmuuton ja maahantulosäännösten kiertämisen estämiseksi oleskelulupaa tulee hakea pääsääntöisesti ulkomailta. Hakemus jätetään henkilökohtaisesti siihen Suomen edustustoon, jonka toimipiirin alueella hakija laillisesti oleskelee. Edustusto lähettää oleskelulupahakemuksen Maahanmuuttoviraston ratkaistavaksi. Pääsäännöstä voidaan kuitenkin poiketa erityisen syyn vuoksi. Esimerkiksi perhesiteen perusteella tehty lupahakemus voidaan jättää Suomessa paikallispoliisille. (Ulkoasiainministeriö, 2013) Mikäli hakija on Suomen kansalaisen perheenjäsen ja hän on itse jättänyt hakemuksensa Suomessa, tekee päätöksen poliisi. Jos hakija on Suomessa asuvan ulkomaalaisen perheenjäsen, ratkaisun tekee Maahanmuuttovirasto.

Mikäli hakija on tullut Suomeen viisumilla ja hän on pääsäännöstä poiketen jättänyt oleskelulupahakemuksen paikallispoliisille, saa hän jäädä maahan odottamaan päätöstä oleskelulupa-asiassaan. Jos Maahanmuuttovirasto tai poliisi tekee hakemukseen kielteisen päätöksen, voi hakija hakea siihen muutosta hallinto-oikeudelta ja samalla kielteisen oleskelulupapäätöksen yhteydessä yleensä tehtyyn käännytyspäätökseen täytäntöönpanokieltoa. Mikäli käännytyspäätöksen täytäntöönpanokielto kielletään, voi ulkomaalainen odottaa Suomessa hallinto-oikeuden päätöstä valitukseensa. Jos hallinto-oikeuskin tekee asiaan kielteisen päätöksen, on ulkomaalaisella vielä mahdollisuus hakea valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta ja samalla täytäntöönpanokieltoa hallinto-oikeuden päätökselle. Jos korkein hallinto-oikeus ei myönnä valituslupaa, käännytetään ulkomaalainen kotimaahansa tai maahan, jonne hänen siteidensä voidaan katsoa painottuvan. (Kangasniemi 2003, 16)

Ulkomaalainen voidaan karkottaa Suomesta esimerkiksi silloin, kun hänen perhesiteen perusteella myönnetty oleskelulupansa peruutetaan tai hän ei saa siihen jatkoa määräajan päätyttyä. Karkotusperusteista säädetään ulkomaalaislain 149 §:ssä. Karkotuspäätöksestä voidaan valittaa kuten käännytyspäätöksestä. Karkotuksen toimeenpanee poliisi.

Kansainvälisen suojelun tarpeen perusteella voi saada turvapaikan ja oleskeluluvan Suomesta. Kansainvälisestä suojelusta säädetään ulkomaalaislain 6 luvussa. Jos turvapaikan antamiselle ei ole edellytyksiä, on kuitenkin mahdollista

saada oleskelulupa sillä perusteella, ettei henkilöä voida käännättää kotimaahansa tai johonkin muuhun maahan. Turvapaikanhakijoiden mainitseminen tässä yhteydessä on aiheellista, sillä turvapaikan hakeminen Suomesta on hidasta ja hakijoiden maassa oleskelu voi venyä useiden vuosien mittaiseksi. Odotteluaikana saattaa syntyä perhesiteitä Suomeen, joiden perusteella hakija voi hakea myöhemmin oleskelulupaa. (Kangasniemi 2003, 16–17) Turvapaikkahakemusten keskimääräinen käsittelyaika Maahanmuuttovirastossa vuonna 2011 oli 370 vuorokautta niin sanotussa normaalimenettelyssä. (Maahanmuuttovirasto, 2013)

Lumeavioliitto mahdollistaa maahantulosaännösten kiertämisen, sillä se muodostaa perhesiteen, jonka perusteella voi hakea oleskelulupaa Suomeen. Perheside voi myös estää ulkomaalaisen käännättämisen tai karkottamisen. Perheside voi vaikuttaa myös maahantulokiellon määräämiseen ja pituuteen, sillä ulkomaalaislain 146.2 §:n mukaan maahantulokieltoa määrätessä ja sen pituutta harkitessa on otettava huomioon ulkomaalaisen perhesiteet Suomeen, mikäli maahantulokielto vaikeuttaisin kohtuuttomasti niiden hoitamista. (UlkL 146 §)

Lumeavioliiton kautta saatu määräaikainen oleskelulupa voi johtaa pysyvän oleskeluluvan saamiseen, vaikka lumeavioliitto myöhemmin päättyisikin. Lumeavioliitosta voi hyötyä myös kansalaisuuden saamisessa, sillä Suomen kansalaisen aviopuolison kohdalla voidaan poiketa kuuden vuoden asumisaikavaatimuksesta. (Kansalaisuuslaki 22 §)

Lisäksi lumeavioliiton avulla voidaan tavoitella myös mitä tahansa avioliitolla saavutettavaa muuta asiantilaa. Lumeavioliitto voidaan solmia esimerkiksi perintöverojen pienentämiseksi, adoptiolapsen saamisen helpottamiseksi tai leskeneläkkeen saamiseksi. (Kouvolan Sanomat, 2011)

On esitetty, että väärinkäytöksiä voitaisiin parhaiten estää vaatimalla oleskeluluvan hankkimista ennen maahan saapumista, eikä avioliitosta myöskään saisi olla hyötyä kansalaisuuden saamisessa, maahantulossa tai oleskeluluvan hankkimisessa. (Kangasniemi 2003, 48)

## 3 OLESKELULUPA PERHESITEEN PERUSTEELLA

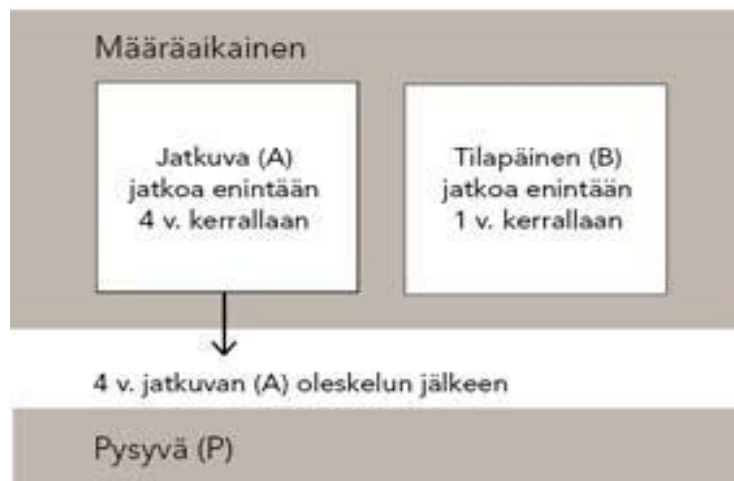
### 3.1 Yleiset säännökset

#### 3.1.1 Oleskelulupatyypit

Ulkomaalaislain mukaan oleskelulupa on joko määräaikainen tai pysyvä. (UlkL 33 §) Määräaikainen oleskelulupa myönnetään tilapäisluonteista maassa oleskelua varten, kuten esimerkiksi opiskelun tai työn vuoksi (tilapäinen oleskelulupa), tai jatkuvaluonteista oleskelua varten (jatkuva oleskelulupa). Oleskelu on jatkuvaa esimerkiksi silloin, kun on kyse Suomen kansalaisen perheenjäsenen maassaolosta. Lupaviranomainen ratkaisee ulkomaalaisen maassa oleskelun tarkoituksen ottaen huomioon ulkomaalaisen antamat tiedot maahantulonsa tarkoituksesta. (Poliisi, 2013)

Pysyvä oleskelulupa on voimassa toistaiseksi. Pysyvään oleskelulupaan rinnastetaan voimassaoloajaltaan myös pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa. (UlkL 33.3 §) EY-oleskelulupa voidaan myöntää kolmannen maan kansalaiselle, joka on jatkuvan oleskeluluvan saatuaan välittömästi ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä oleskellut maassa luvallisesti yhtäjaksoisesti vähintään viiden vuoden ajan. Lisäksi edellytykset jatkuvan oleskeluluvan myöntämiselle on oltava olemassa eikä EY-oleskeluluvan myöntämiselle saa olla ulkomaalaislaissa olevia esteitä. (UlkL 56 a §)

Jatkuva oleskelulupa merkitään oleskelulupakorttiin kirjaimella A, tilapäinen oleskelulupa kirjaimella B ja pysyvä oleskelulupa kirjaimella P. Jatkuvaluonteiselle luvalla voidaan myöntää jatkoa enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan ja tilapäiselle luvalla enintään vuodeksi.



Kuva 1. Oleskelulupalajit (Maahanmuuttovirasto, 2013)

### 3.1.2 Perheenjäsenen määritelmä

Perheenjäsenen piiri on määritelty ulkomaalaislaissa. Lain esitöissä (HE 28/2003) on lähdetty liikkeelle siitä, että perheenjäsenen määritelmä ulkomaalaislaissa vastaisi suomalaista perhekäsitettä, eli sisältäisi kaikki ydinperheen jäsenet. Lisäksi perheenjäsenen määrittelyssä on otettu huomioon Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukainen perhe-elämän suoja, joka on tarkoitettu suojaamaan nimenomaan ulkomaalaislaissa määriteltyä ydinperhettä.

Ulkomaalaislain 37 § mukaan perheenjäseneksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön aviopuoliso sekä alle 18-vuotias naimaton lapsi, jonka huoltaja on Suomessa asuva henkilö tai tämän aviopuoliso. Jos Suomessa asuva henkilö on alaikäinen lapsi, on perheenjäsen hänen huoltajansa. Ulkomaalaislain mukaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö voidaan katsoa perheenjäseneksi, mikäli parisuhde on rekisteröity kansallisesti. Yli kaksi vuotta yhdessä asuneet avopuolisot rinnastetaan lain mukaan aviopuolisoihin sukupuolestaan riippumatta. Yli kahden vuoden asumisaikaa ei edellytetä, jos henkilöillä on yhteisessä huollossa oleva lapsi. Perheenjäsenen määritelmä on laajempi silloin, kun kyse on EU-kansalaisen tai häneen rinnastettavan perheenjäsenestä.

Kun oleskelulupaa haetaan avioliiton perusteella, on hakemusta jätettäessä esitettävä avioliittotodistus. Jos todistus ei ole Suomen viranomaisen myöntämä, on se ensin laillistettava. Lisäksi avioliitto Suomen kansalaisen kanssa on rekisteröitävä maistraatissa

Suomen kansalaisen perheenjäsenelle voidaan myöntää jatkuva oleskelulupa (A-lupa). Ensimmäinen lupa myönnetään pääsääntöisesti vuodeksi. (Maahanmuuttovirasto, 2013)

### 3.1.3 Yleiset edellytykset oleskeluluvan myöntämiselle

Viranomainen voi jättää oleskeluluvan myöntämättä, jos se katsoo ulkomaalaisen vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita. Kansainvälisten suhteiden vaarantaminen ei kuitenkaan estä oleskeluluvan myöntämistä perhesiteen perusteella. (UlkL 36.1 §)

Turun hallinto-oikeuden päätös 11/0034/2: Hakija oli tuomittu Ruotsissa tekemistään rikoksista viiden vuoden ja kuuden kuukauden vankeuteen. Lisäksi hänet oli karkotettu Ruotsista ja määrätty elinikäiseen maahantulokieltoon. Hakija oli määrätty myös Unkarin toimesta maahantulokieltoon. Molemmat maahantulokiellot olivat asiakirjojen mukaan koko Schengen-aluetta koskevia. Hakijan Ruotsissa tekemät rikokset huomioon ottaen hänen katsottiin vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta Suomessa ulkomaalaislain tarkoittamalla tavalla ja näin ollen oleskeluluvan myöntämisen edellytykset eivät täyttyneet. Hakija käännytettiin Suomesta takaisin kotimaahansa Kosovoon.

Lisäksi oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos on perustelua aihetta epäillä ulkomaalaisen tarkoituksena olevan maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen tai jos on perusteltua aihetta epäillä perheenkokoajan saaneen oleskelulupansa maahantuloa tai maassa oleskelua koskevia säännöksiä kiertämällä antamalla vääriä tietoja henkilöllisyydestään tai perhesuhteistaan. (UlkL 36 §, 2 ja 3 mom.)

Ulkomaalaislain 36 §:ssä mainituista yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta kerrotaan tarkemmin lakia koskevassa hallituksen esityksessä 28/2003. Esityksen mukaan näillä tarkoitetaan kaikkea sellaista toimintaa, jolla pyritään takaa-

maan yhteiskunnan jäsenille turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, torjumaan ja selvittämään rikoksia sekä oikeudenloukkauksia sekä ennaltaehkäisemään ja poistamaan häiriöitä. (HE 28/2003) Kansanterveyden vaarantamisella puolestaan tarkoitetaan tarttuvia tauteja, jotka on lueteltu Euroopan neuvoston direktiivin 64/221/ETY liitteessä. (Euroopan Neuvoston direktiivi 64/221/ETY.)

Oleskeluluvan yleisten edellytysten on täytyttävä myös jatkolupaa haettaessa. Ulkomaalaislain mukaan kansanterveyden vaarantaminen ei kuitenkaan estä jatkoluvan myöntämistä, jos lupa tulisi muuten myönnettyksi. Lisäksi pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaiselle voidaan myöntää oleskelulupa, vaikka hänen katsottaisiinkin vaarantavan Suomen kansainvälisiä suhteita. Tällöin henkilöllä on jo oltava oleskelulupa toisessa jäsenvaltiossa ja hänen on haettava oleskelulupaa Suomeen perhesiteen perusteella. (UlkL 36 §)

#### 3.1.4 Toimeentuloedellytys

Perusajatuksena on, että ulkomaalaisen oleskelusta Suomessa ei aiheudu kustannuksia yhteiskunnalle, vaan hakijan toimeentulon on oltava turvattu muulla tavalla. Tämän vuoksi ulkomaalaislaissa on säädetty, että Suomessa asuvan perheenjäsenen on pystyttävä vastaamaan ulkomaalaisen perheenjäsenensä toimeentulosta. Kun ulkomaalainen perheenjäsen hakee ensimmäistä oleskelulupaa, jatkolupaa, pysyvää oleskelulupaa tai EY-oleskelulupaa, on hänen esitettävä selvitys toimeentulostaan. Toimeentulotaso lasketaan nettotuloista, joita ovat palkka, yritystulo, varallisuudesta saatavat tulot, eläkkeet tai muut vastaavat varat, jotka riittävät ulkomaalaisen ja hänen perheensä toimeentuloa varten. Myös osa sosiaalietuuksista lasketaan tuloksi. Niin sanottuja kustannuksia korvaavia sosiaalietuksia ovat esimerkiksi lapsilisä, lapsen hoitotuki, elatustuki, opintoraha sekä asumistuki. Nämä etuudet vähentävät vaadittavan toimeentulon määrää. (Maahanmuuttovirasto, 2013)

Turun hallinto-oikeuden päätös 11/0219/2: Hakija oli esittänyt toimeentulostaan Kansaneläkelaitoksen päätöksen, jonka mukaan hänelle on myönnetty opintotukea 96 euroa kuukaudessa. Hallinto-oikeus katsoi, ettei hakija ollut esittänyt hänellä olevan sel-

laisia tuloja tai varoja, joiden perusteella hänen toimeentulonsa oltaisi voitua katsoa olevan turvattu. Lisäksi toimeentuloedellytyksestä poikkeamiseen ei ilmennyt ulkomalaislaissa tarkoitettua poikkeuksellisen painavaa syytä. Varsinais-Suomen poliisilaitoksen tekemää kielteistä oleskelulupapäätöstä ei näin ollen katsottu olevan syytä muuttaa.

Toimeentulovaatimusta ei oteta huomioon, kun oleskelulupaa ollaan myöntämässä Suomen tai Pohjoismaiden kansalaisen, pakolaisen tai suojelun tarpeen perusteella Suomeen tullee perheenjäsenelle. Laissa on myös erikseen mainittu poikkeustilanteet, joissa oleskeluluvan hakijalta ei edellytetä turvattua toimeentuloa. (HE 28/2003; UlkL 39 §) Tällainen tilanne syntyy silloin, kun lapsen etu vaatii oleskeluluvan myöntämistä vaikka toimeentuloedellytys ei täytyisikään, tai kun siihen on jokin muu poikkeuksellisen painava syy. Turvattua toimeentuloa ei edellytetä myöskään silloin, kun oleskelulupa myönnetään ulkomaalaislain 6 luvun eli kansainvälisen suojelun perusteella, jollei 114 §:n 4 momentista muuta johdu.

Hallituksen esityksen 28/2003 mukaan tilapäinen toimeentulotukeen turvautuminen ei ole este myönteiselle jatko-oleskeluluvalle. Jos hakija on jäänyt työttömäksi itsestään riippumattomasta syystä, on raskaana tai sairastunut, voidaan jatkolupa myöntää, vaikka toimeentuloedellytys ei täytyisikään. Jos hakijan olosuhteet ovat kuitenkin merkittävästi muuttuneet ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisen jälkeen ja hän on toistuvasti joutunut turvautumaan toimeentulotukeen, ei jatko-oleskeluluvan myöntämiselle ole vaadittavia edellytyksiä. (HE 28/2003)

Seuraavasta taulukosta käyvät ilmi suuntaa antavat euromäärät hakijan toimeentulon turvaamiseksi Suomessa:

Henkilö	€/kk	€/vuosi
1. aikuinen	1 000	12 000
2. samaan talouteen kuuluva aikuinen	700	8 400



Henkilö	€/kk	€/vuosi
1. alaikäinen perheenjäsen	500	6 000
2. alaikäinen perheenjäsen	400	4 800
3. alaikäinen perheenjäsen	300	3 600
4. alaikäinen perheenjäsen	200	2 400
5. alaikäinen perheenjäsen	100	1 200
6. alaikäisestä perheenjäsenestä eteenpäin	0	0
opiskelija	560	6 720
au pair	280	

Kuva 2. Suuntaa antavat euromäärät hakijan toimeentulon turvaamiseksi Suomessa (Maahanmuuttovirasto, 2013)

### 3.2 Määräaikaisen oleskeluluvan myöntämisen edellytykset

Ulkomaalaislain mukaan Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa joko Suomesta tai ulkomailta haettuna. (UlkL 50 §) Pääsäännöstä poiketen Suomen kansalaisen perheenjäsen voi siis hakea oleskelulupaa Suomessakin.

Kun oleskelulupaa haetaan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle, ei luvan myöntäminen edellytä, että hänen toimeentulonsa on turvattu. (UlkL 50.4 §)

### 3.3 Jatkoluvan ja pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytykset

Uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään, jos edellytykset, joiden perusteella ulkomaalaiselle myönnettiin edellinen määräaikainen oleskelulupa, ovat edelleen olemassa. (UlkL 54 §) Jos määräaikainen oleskelulupa on myönnetty esimerkiksi sillä perusteella, että ulkomaalainen on ollut naimisissa Suomen kansalaisen kanssa, voidaan uusi määräaikainen lupa jättää myöntämättä, jos avioliitto on päättynyt avioeroon tai puoliset eivät enää vietä yhteistä perhettä.

Uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään enintään neljäksi vuodeksi. Mikäli oleskelulupa myönnetään perhesiteen perusteella, ei myönnettävän määräaikaisen oleskeluluvan pituus saa kuitenkaan olla pidempi kuin oleskeluluvan myöntämisen perusteena olevan perheenkokoajan määräaikaisen oleskeluluvan määräaika. (UlkL 55 §)

Ulkomaalaislain 56 §:n mukaan pysyvä oleskelulupa myönnetään ulkomaalaiselle, joka on jatkuvan oleskeluluvan saatuaan luvallisesti oleskellut maassa yhtäjaksoisesti neljän vuoden ajan. Tällöin jatkuvan oleskeluluvan myöntämisen perusteiden on jo oltava olemassa ja pysyvän oleskeluluvan myöntämiselle ei saa olla ulkomaalaislaissa mainittuja esteitä. Oleskelun katsotaan olevan yhtäjaksoista, kun hakija on oleskellut Suomessa vähintään puolet oleskelulupansa voimassaoloajasta. Tavanomaiset matkat ulkomaille eivät katkaise yhtäjaksoista oleskelua. Yhtäjaksoista oleskelua ei katkaise myöskään työskentely ulkomailta, mikäli hakija työskentelee ulkomaalaisessa työkohteessa suomalaisen työnantajan lähettämänä.

Neljän vuoden määräaika lasketaan alkaneeksi maahantulopäivästä, jos hakija on hakenut oleskelulupaa Suomeen ulkomailta ja hänelle on myönnetty lupa jatkuvaa maassaoleskelua varten. Määräaika lasketaan alkaneeksi maahantulopäivästä myös silloin, kun oleskelulupa on saatu pakolaisuuden, toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella. Mikäli oleskelulupaa on haettu vasta ulkomaalaisen saavuttua Suomeen, lasketaan neljän vuoden määräaika

ensimmäistä jatkuvaa maassaoleskelua varten myönnetyn määräaikaisen oleskeluluvan alkamispäivästä. (UlkL 56 §)

Kun pysyvää oleskelulupaa hakee ulkomaalainen, joka on saanut määräaikaisen oleskeluluvan perhesiteen perusteella, lupa voidaan myöntää, vaikka perheenkokoaja ei täyttäisikään pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä.

Pysyvää oleskelulupaa ei myönnetä, jos ulkomaalainen on syyllistynyt rikokseen tai on epäiltynä rikoksesta, josta on säädetty rangaistukseksi vankeutta. Lupaa ei myöskään myönnetä silloin, kun ulkomaalainen on syyllistynyt kahteen tai useampaan rikokseen tai on epäiltynä kahdesta tai useammasta rikoksesta. Rikoksesta tuomitun rangaistuksen ei tarvitse olla lainvoimainen. Päätöksenteossa on otettava huomioon myös rikollisen teon laatu ja vakavuus sekä hakijan Suomessa oleskelun pituus ja siteet Suomeen. (Ulkomaalaislaki 57 §)

### 3.4 Oleskeluluvan peruuttaminen ja raukeaminen

Ulkomaalainen voi pyytää oleskelulupansa peruuttamista kirjallisesti suomen- tai englanninkielisellä vapaamuotoisella ilmoituksella, joka on päivättävä, allekirjoitettava ja toimitettava luvan myöntäneelle viranomaiselle. Viranomainen peruuttaa luvan silloin, kun oleskelulupaa haettaessa on tietoisesti annettu vääriä tietoja tai salattu luvan myöntämisen kannalta tärkeitä seikkoja, luvan myöntämisen edellytykset ovat muuttuneet, luvan haltijalla on maahantulokielto Schengen-alueelle tai kun hän on pysyvästi muuttanut pois Suomesta. (Maahanmuuttovirasto, 2013)

Turun hallinto-oikeuden päätös 11/0401/2: Hakija ja perheenkokoaja olivat avioituneet pikaisesti tutustumisensa jälkeen ja antaneet ristiriitaista tietoa suhteestaan oleskelulupa-asian käsittelyn yhteydessä. Hakija oli saapunut Suomeen ilman oleskelulupaa ja kertonut, että hänellä olisi pakolaisstatus Italiassa. Hakijan mukaan hän oli voimassa olevan EU-lainsäädännön nojalla oikeutettu muuttamaan työnhakuun Suomeen ja työn löydettyään oikeutettu rekisteröitymään Suomessa asuvaksi ilman oleskelulupaa. Hakija oli kuitenkin liittänyt poliisille toimittamiinsa asiakirjoihin Rooman poliisilaitoksen todistuksen, jonka mukaan hakijalla ei ollut Italiassa pakolaisasemaa, vaan hänelle oli

myönnetty oleskelulupa suojelun perusteella. Hakija ei esittänyt lisäselvitystä siitä, että hänellä olisi todistuksen tiedoista poiketen pakolaisstatus Italiassa. Näin ollen asiassa ei ilmennyt sellaisia seikkoja, joiden perusteella hakijalle olisi pitänyt myöntää oleskelulupa Suomeen. Hallinto-oikeus katsoi, että Varsinais-Suomen poliisilaitoksella oli perusteltua syytä epäillä hakijan tarkoituksena olevan maahantuloa koskevien säännösten kiertäminen. Hakija käännytettiin Maahanmuuttoviraston päätöksellä takaisin Italiaan.

Ulkomaalaislain mukaan määräaikainen tai pysyvä oleskelulupa peruutetaan, kun ulkomaalainen on muuttanut pysyvästi pois maasta tai on pysyvässä tarkoituksessa oleskellut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta ulkomailla. Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa peruutetaan, kun ulkomaalainen on oleskellut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta EU-alueen ulkopuolella tai kun hän on oleskellut yhtäjaksoisesti kuusi vuotta Suomen alueen ulkopuolella. (UlkL 58 §)

### 3.5 Hakumenettelystä

Ulkomaalaislain mukaan ensimmäistä oleskelulupaa on haettava ulkomailla ennen Suomeen saapumista siinä maassa, jossa hakija laillisesti oleskelee. (UlkL 60§) Oleskelulupaa haetaan henkilökohtaisesti lähtömaan Suomen edustustosta. Pääsäännöstä voidaan kuitenkin poiketa, kun on kyse ilman oleskelulupaa maahan saapuneesta ulkomaalaisesta, pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskeluluvan toisessa unionin jäsenvaltiossa saaneesta kolmannen maan kansalaisesta ja hänen perheenjäsenestään, Suomen kansalaisen perheenjäsenestä, Suomessa asuvan unionin kansalaisen perheenjäsenestä, yksilöllisestä inhimillisestä syystä, ihmiskaupan uhrista tai maasta poistamisen estymisestä. Tällöin hakemus voidaan jättää Suomessa paikallispoliisille. Myös jatkolupaa, pysyvää oleskelulupaa ja pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupaa haetaan Suomessa.

Ulkomailla ensimmäinen oleskelulupahakemus jätetään Suomen edustustolle, joka toimittaa hakemuksen Maahanmuuttoviraston ratkaistavaksi. Suomessa hakemus jätetään asuinpaikkakunnan poliisilaitokselle. Jos ulkoasiainministeriö

on luvan myöntävä viranomainen, lupahakemus voidaan jättää ulkoasiainministeriölle hakijan jo saavuttua maahan.

Kun ulkomaalainen hakee oleskelulupaa Suomeen perhesiteen perusteella, on hänen pantava hakemus vireille itse. Perheenkokoaja ei siis voi panna hakemusta vireille hakijan puolesta. Kun kyse on alaikäisestä hakijasta, on huoltajan täytettävä hakemus ja pantava se vireille lapsen puolesta. Alaikäisen hakijan on kuitenkin oltava paikalla, kun hakemus jätetään viranomaiselle. Hakemukseen tarvitaan lisäksi molempien huoltajien suostumus, jos molemmat huoltajat eivät ole muuttamassa lapsen kanssa Suomeen tai toinen heistä ei jo asu Suomessa. (Suomen suurlähetystö, Kiova, 2013)

Kun oleskelulupaa haetaan perhesiteen perusteella, on hakemuslomakkeita kolme erilaista ja lomake valitaan sen mukaan, onko hakija Suomen kansalaisen perheenjäsen, kansainvälistä suojelua saaneen perheenjäsen vai sellaisen henkilön perheenjäsen, joka on saanut oleskeluluvan Suomeen. Hakemus on täytettävä huolellisesti suomen, ruotsin tai englannin kielellä ja sen on oltava allekirjoitettu. Jos hakemukseen liitetään asiakirjoja, on ne käännettävä jollekin edellä mainituista kielistä.

Hakemusta ei voi jättää postin tai asiamiehen välityksellä, vaan hakemus on jätettävä henkilökohtaisesti. Mukana on oltava voimassa oleva passi sekä kaksi passivalokuvaa. Hakemusta jätettäessä hakijalta otetaan myös sormenjäljet oleskelulupakorttia varten. Sormenjälkiä vaaditaan kaikilta yli 6-vuotiailta hakijoilta.

Oleskelulupahakemuksesta peritään käsittelymaksu, joka perustuu hakemuksen käsittelyyn eikä sitä palauteta, vaikka päätös olisikin kielteinen. Maksua ei palauteta myöskään silloin, kun hakija päättää peruuttaa hakemuksensa tai kun hakija kuolee hakemuksen käsittelyaikana. Käsittelymaksu maksetaan sille viranomaiselle, jolle hakemus jätetään. Käsittelymaksuista määrätään vuosittain sisäasiainministeriön asetuksella Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta sekä sisäasiainministeriön asetuksella poliisin suoritteiden maksullisuudesta.

Oleskelulupahakemuksen käsittelyaikaa on vaikea määritellä. Käsittelyajoista saa kuitenkin lisätietoa luvasta päättävältä viranomaiselta.

Mikäli ulkomaalainen saa hakemukseensa myönteisen päätöksen, saa hän biometriset tunnisteet sisältävän oleskelulupakortin. Kortti on voimassa enintään viisi vuotta, jonka jälkeen se on uusittava paikallispoliisilaitoksella. Oleskelulupakortti on ollut käytössä vuodesta 2012, jolloin se korvasi aikaisemmin käytössä olleen oleskelulupatarran. Oleskelulupakortti ei ole virallinen henkilöllisyystodistus. (Ulkoasiainministeriö, 2013)

## 4 LUMEAVIOLIITTOJA KOSKEVA OIKEUDELLINEN SÄÄNTELY

### 4.1 Yhteisöoikeudellinen sääntely

#### 4.1.1 Perheen yhdistämisdirektiivi

Euroopan unionin neuvosto hyväksyi 22.9.2003 direktiivin oikeudesta perheen yhdistämiseen (2003/86/EY), jolla pyritään suojaamaan perhe-elämää lähentämällä kolmansien maiden kansalaisten perheenjäseniin sovellettavaa maahan-tuloa ja maassaoleskelua koskevaa jäsenvaltioiden kansallista lainsäädäntöä. Direktiivissä vahvistetaan ne edellytykset, joiden täytyessä jäsenvaltioissa laillisesti oleskelevilla kolmannen maan kansalaisilla on oikeus perheen yhdistämiseen.

Perheen yhdistämisdirektiivi sisältää menettelysääntöjä perheen yhdistämistä koskevien hakemusten tutkimisesta sekä perheenjäsenten maahantulosta ja maassaoleskelusta. Direktiivin mukaan perheen yhdistämisen tulee koskea ainakin ydinperheen jäseniä eli aviopuolisoa ja alaikäisiä lapsia. Direktiivin erityisenä tarkoituksena on kuitenkin huomioida ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn Euroopan yleissopimuksen 8 artikla, joka velvoittaa suojelemaan perhettä sekä kunnioittamaan perhe-elämää.

Direktiivi harmonisoi kansallisia säädöksiä muun muassa siksi, että kolmansien maiden kansalaiset eivät valitsisi asuinvaltiotaan pelkästään jonkin jäsenvaltion edullisen perheen yhdistämissääntelyn vuoksi. Perheen yhdistämisdirektiiviä on perusteltu lisäksi sillä, että perhesiteisiin liittyvä maahanmuutto on määrällisesti merkittävää ja että perheen yhdistäminen on tärkeää jäsenvaltioissa laillisesti asuvien kolmansien maiden kansalaisten kotoutumisen kannalta. (Kangasniemi 2003, 54)

Perheenyhdistämisdirektiivi sisältää useita kohtia, joilla on merkitystä lumeavioliittoja koskevan sääntelyn kannalta. Esimerkiksi 16 artiklassa mainitaan seuraavaa: ”Jäsenvaltiot voivat hylätä perheenyhdistämistä varten tehdyn maahantulon ja maassaolokseen koskevan hakemuksen tai peruuttaa perheenjäsenen oleskeluluvan tai olla jatkamatta sen voimassaoloa myös, jos käy ilmi: a) että on käytetty vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, vääriä tai väärennettyjä asiakirjoja tai tehty muunlainen petos tai käytetty muita laittomia keinoja; b) että avioliitto on solmittu, avioliitonomaiset olosuhteet perustettu tai adoptio tehty yksinomaan sitä varten, että asianomainen henkilö voisi tulla jäsenvaltioon tai oleskella siellä.” (Direktiivi oikeudesta perheenyhdistämiseen (2003/86/EY))

1.5.2004 (301/2004) voimaan tulleen ulkomaalaislain kokonaisuudistusta valmisteltiin samaan aikaan perheenyhdistämisdirektiivin kanssa, joten siinä pyrittiin jo ennalta huomioimaan EU:n sääntelystä johtuvat muutostarpeet. Muutamia perheenyhdistämisdirektiivin edellyttämiä muutoksia ei kuitenkaan ehditty ottaa huomioon. Tämän vuoksi hallituksen esityksen 198/2005 mukaan direktiivin jäsenvaltioita velvoittavat artikkelit 4, 5, 6, 14 ja 17 aiheuttivat lisätarkistuksia ulkomaalaislakiin. Esityksen mukaan ulkomaalaislaki kuitenkin vastasi jo hyvin pitkälle perheenyhdistämisdirektiiviä ja oli monilta osin jopa sitä suotuisampi. Direktiivi sallii suotuisammat säännökset, joten niitä ei ollut tarpeen muuttaa.

#### 4.1.2 Neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi

Neuvoston päätöslauselman mukaan lumeavioliitolla tarkoitetaan sellaista avioliittoa, ”jonka jäsenvaltiossa vakituisesti oleskeleva Euroopan unionin kansalainen tai laillisesti jäsenvaltiossa oleskeleva kolmannen maan kansalainen solmii kolmannen maan kansalaisen kanssa yksinomaan kolmansien maiden kansalaisten maahanpääsyä ja oleskelua koskevien sääntöjen kiertämiseksi ja oleskeluluvan tai oleskeluoikeuden saamiseksi kolmannen maan kansalaisille kyseisessä jäsenvaltiossa.” (Neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi (97/C/382/01))



Kyseinen päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi (97/C 382/01) on tärkein lumeavioliittoja koskeva säännös. Päätöslauselmaa on sovellettu Suomessa ainakin vuodesta 1999, jolloin siihen viitattiin ensimmäisen kerran viranomaisohjeissa. Päätöslauselmaa käytetään ohjeena oleskelulupien myöntämisestä koskevassa kokonaisharkinnassa, sillä se sisältää seikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa, että avioliitto on solmittu maahantulosäännösten kiertämiseksi. (Kangasniemi 2003, 57)

Päätöslauselman mukaan ainakin seuraavien seikkojen perusteella voidaan epäillä kyseessä olevan lumeavioliitto:

- puolisoiden yhteiselämän puuttuminen
- asianmukaisen osallistumisen puuttuminen avioliitosta johtuviin velvollisuuksiin
- puoliset eivät ole tavanneet ennen avioliiton solmimista
- puoliset antavat ristiriitaista tietoa toisistaan tai olosuhteista, joissa he ovat tutustuneet sekä muista heitä koskevista henkilökohtaisista asioista
- puolisoilla ei ole yhteistä kieltä
- avioliiton solmimista varten on maksettu rahaa
- toinen tai molemmat puolisoista on aiemmin solminut lumeavioliiton tai oleskeluun liittyy poikkeuksellisia seikkoja.

Edellä mainitut tiedot voivat päätöslauselman mukaan perustua asianosaisten tai kolmansien henkilöiden ilmoituksiin sekä kirjallisista lähteistä tai tutkinnasta saatuihin tietoihin. Mikäli jäsenvaltiolla on syytä epäillä lumeavioliittoa edellä mainittujen seikkojen perusteella, voi se myöntää oleskeluluvan avioliiton perusteella vasta tarkistettuaan, että avioliittoa ei ole solmittu maahantulosäännösten kiertämiseksi ja että maahanpääsyyn ja oleskeluun liittyvät muut edellytykset täyttyvät. Tarkastuksia voidaan päätöslauselman mukaan tehdä kuitenkin vain silloin, kun on perusteltu syy epäillä kyseessä olevan lumeavioliitto. Päätöslauselman tavoitteena ei siten ollut ottaa käyttöön kaikkiin kolmansien maiden kan-

salaisten kanssa solmittuihin avioliittoihin koskevaa järjestelmää. (Neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi, 97C/382/01)

## 4.2 Sääntely Suomessa

### 4.2.1 Avioliitto-oikeudellinen sääntely

1.3.2002 voimaan tulleen lain avioliittolain muuttamisesta mukaan avioliiton solmimista, aviovarallisuutta ja perimystä koskevista asioista sovelletaan entistä enemmän puolisojen yhteisen kotipaikan, yleensä siis Suomen, lainsäädäntöä.

Avioliittolain mukaan ennen avioliiton solmimista on selvitettävä osapuolilta, väestörekisteristä sekä mahdollisista asiakirjoista, ettei avioliitolle ole esteitä. Kun kyse on ulkomaalaisesta, on häntä koskevien asiakirjojen oltava laillistettuja. (Avioliittoasetus, 6.11.1987/820)

Suomen avioliittolaki ei huomioi lumeavioliittotarkoituksessa solmittavia avioliittoja, joten vaikka lumeavioliittotarkoitus olisikin tiedossa, ei sitä voida katsoa avioesteeksi. Lumeavioliitto on yhtä pätevä kuin mikä tahansa muukin avioliitto ja se voidaan mitätöidä ainoastaan silloin, kun se on muodollisesti solmittu väärin. Näin ollen lumeavioliitto voidaan purkaa ainoastaan avioerolla.

### 4.2.2 Ulkomaalaisoikeudellinen sääntely

Ulkomaalaisen maahantuloon ja oleskeluun sovelletaan ulkomaalaislain ohella useita ulkomaalaislain nojalla annettuja säännöksiä sekä määräyksiä. Lisäksi päätöksenteossa huomioidaan sellaiset Suomea velvoittavat kansainvälisten ihmisoikeussopimusten säännöt, jotka koskevat oikeutta avioitua sekä perhe-elämän suojaa. (UlkL 1.1 §) Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan viitataan useissa lumeavioliittoja koskevissa oikeustapauksissa. Artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä ja kotiinsa kohdistuvaa kunnioitusta. Lumeavioliitossa artiklan mukaista suojaa vaativaa

sidettä ei kuitenkaan ole. Näiden säännösten lisäksi Suomessa sovelletaan neuvoston päätöslauselmaa toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi.

Oleskelulupia myöntävänä viranomaisena Maahanmuuttoviraston on huolehdittava siitä, että se noudattaa päätöksenteossa perustuslakia, jossa on säädetty perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta. (Perustuslaki 22 §) Lisäksi sen on noudatettava Suomen virallista maahanmuutto- ja pakolaispolitiikkaa, jonka keskeisenä periaatteena on hallitun maahanmuuton edistäminen. Näin ollen Maahanmuuttoviraston on korostettava päätöksenteossaan avoimuutta, kansainvälisyyttä, ihmis- ja perusoikeuksia sekä hyvän hallinnon ja oikeusturvan periaatteita. Myös maahanmuuttoon liittyviä väärinkäytöksiä on pyrittävä estämään. (Peltomäki 2004, 39–40)

Lisäksi viranomaisten on ulkomaalaislakia tulkitessaan otettava huomioon seuraavat ulkomaalaisoikeuden alalla kehittyneet oikeusperiaatteet:

- perheenjäsenten keskinäisen yhdessäolo-oikeuden kunnioittamisen periaate
- kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamisen periaate
- suhteellisuusperiaate
- epähumanin kohtelun kiellon periaate
- pakolaisten erityissuojelun periaate
- yksityiselämän kunnioittamisen periaate
- hallintoviranomaisen harkintavaltaa rajoittavat yleiset periaatteet: objektiviteettiperiaate, suhteellisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuusperiaate ja yhdenvertaisuusperiaate.

Viranomaisten on myös noudatettava perus- ja ihmisoikeusmyönteistä tulkintaa, jonka mukaan tulkintatilanteissa on erilaisista perusteltavista ratkaisuvaihtoehdoista valittava se, joka edistää parhaiten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

ta. Ulkomaalaisen oikeuksia ei siis saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä.  
(Peltomäki 2004, 40)

## 5 TOIMIVALTAISET VIRANOMAISET

### 5.1 Toimivaltaiset viranomaiset

Toimivaltaisia oleskelulupaviranomaisia Suomessa ovat Maahanmuuttovirasto, poliisi ja ulkoasiainhallinto. Näiden viranomaisten toimivalta on jaettu ulkomaalaislain 67–69 §:lissä.

#### 5.1.1 Maahanmuuttovirasto

Maahanmuuttovirasto on sisäasiainministeriön alainen virasto. Se käsittelee ja ratkaisee maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen ja Suomen kansalaisuuteen liittyviä asioita. Maahanmuuttovirasto myöntää ensimmäisen määräaikaisen oleskeluluvan ja sillä on Suomessa kaksi asiakaspalvelupistettä, jotka sijaitsevat Helsingissä. Oleskelulupahakemuslomakkeita ei kuitenkaan voi palauttaa suoraan palvelupisteisiin, vaan hakemukset jätetään ulkomailla Suomen edustustoon ja Suomessa poliisille, jotka toimittavat lomakkeet edelleen Maahanmuuttoviraston ratkaistaviksi. (Maahanmuuttovirasto, 2013) Ulkomaalaislain 67 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto myöntää ensimmäisen määräaikaisen oleskeluluvan lisäksi ensimmäisen oleskeluluvan ilman oleskelulupaa maahan saapuneelle ulkomaalaiselle ulkomaalaislain 49, 49 a, 51, 52 ja 52 a §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa sekä oleskeluluvan siinä tapauksessa, että poliisi on saattanut asian Maahanmuuttoviraston ratkaistavaksi.

Maahanmuuttovirasto peruuttaa oleskeluluvan 58 §:n 1, 2 ja 6 momentissa säädetyillä perusteilla sekä myöntämänsä oleskeluluvan 58 §:n 4 ja 5 momentissa sekä 58 a ja 58 b §:ssä säädetyillä perusteilla. Edellä mainitut perusteet on käsitelty tämän opinnäytetyön sivuilla 20–21.

Maahanmuuttovirasto voi päättää, ettei oleskelulupaa 58 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa peruuteta. Tällöin ulkomaalaisen on täytynyt tehdä hakemus siitä, ettei oleskelulupaa peruuteta. Hakemus on tehtävä ennen kuin 58

§:n 1 tai 2 momentissa mainitut määräajat ovat kuluneet. Maahanmuuttovirasto voi suostua hakemukseen, mikäli ulkomaalaisen oleskelu Suomen tai yhteisön ulkopuolella on johtunut erityisestä tai poikkeuksellisesta syystä. (UlkL 58 §)

Lisäksi Maahanmuuttovirasto toimii pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta annetun neuvoston direktiivin 2003/109/EY 25 artiklassa ja erityisosaajadirektiivin 22 artiklassa tarkoitettuna tietojen vaihtoa harjoittavana yhteyspisteenä. (UlkL 67 §)

### 5.1.2 Poliisi

Ulkomaalaisen asuinpaikan poliisi myöntää ensimmäisen määräaikaisen oleskeluluvan vanhettua uuden määräaikaisen oleskeluluvan eli jatkoluvan. Lisäksi poliisi myöntää oleskeluluvan Suomen kansalaisen Suomessa olevalle perheenjäsenelle sekä tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle sekä Suomessa asuvan ja oleskelunsa rekisteröineen unionin kansalaisen Suomessa olevalle perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle. Poliisi myöntää myös pysyvän oleskeluluvan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle ja EY-oleskeluluvan maassa pitkään oleskelleelle kolmannen maan kansalaiselle. (Poliisi, 2013)

Poliisilaitos voi peruuttaa myöntämänsä oleskeluluvan 58 §:n 1, 2, 4 ja 5 momentissa sekä 58 a §:ssä säädetyillä perusteilla. Tällöin ulkomaalainen on muuttanut pysyvästi pois Suomesta, on pysyvässä tarkoituksessa oleskellut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta maan ulkopuolella, on yhtäjaksoisesti oleskellut kaksi vuotta EU-alueen ulkopuolella tai on oleskellut yhtäjaksoisesti kuusi vuotta Suomen ulkopuolella. (UlkL 58 §, 1 ja 2 mom.) Ulkomaalaislain 58.4 §:n mukaan oleskelulupa voidaan peruuttaa, mikäli hakija on oleskelulupaa hakiessaan antanut tietoisesti vääriä tietoja tai salannut luvan myöntämisen kannalta olennaisia seikkoja. Lupa voidaan myös peruuttaa, jos niitä edellytyksiä, joiden perusteella oleskelulupa on myönnetty, ei ole enää olemassa. (UlkL 58 §, 5 mom.)

### 5.1.3 Ulkoasiainhallinto

Kun ulkomaalainen hakee oleskelulupaa Suomeen ulkomailta käsin, tulee hakemus täyttää siinä Suomen edustustossa, jonka toimipiirin alueella hakija laillisesti oleskelee. (Ulkoasiainministeriö, 2013) Oleskelulupahakemuksen ulkomailla voi ottaa vastaan myös muu Suomen edustusto, jos ulkoasiainministeriö on antanut tarvittavan valtuuden siinä palvelevalle nimetylle Suomen kansalaiselle. Suomen diplomaatti- tai konsuliedustusto tarkistaa hakemuksen vastaanotettuaan, että se on täytetty oikein ja että se sisältää tarvittavat asiakirjat ja tiedot. (UlkL 69 §)

Lisäksi ulkoasiainministeriö myöntää tilapäisen oleskeluluvan lähettjävaltiota Suomessa edustavan diplomaatti- ja konsuliedustuston sekä kansainvälisen järjestön Suomessa olevan toimielimen henkilökuntaan kuuluvalla ja hänen perheenjäsenelleen sekä henkilökunnan yksityisessä palveluksessa olevalle henkilölle, joka on lähettjävaltion kansalainen. Ulkoasiainministeriö myös myöntää tilapäisen oleskeluluvan ulkomaalaiselle diplomaatti- ja konsuliedustuston rakennus-, korjaus- ja huoltotyön tekemistä varten. (UlkL 69 §)

Ulkoasiainministeriöllä on oikeus peruuttaa myöntämänsä oleskelulupa. (UlkL 69 §, 4 mom.)

## 6 YHTEENVETO

Lumeavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, joka on solmittu yksinomaan maahantulosäännösten kiertämiseksi. Lumeavioliitto mahdollistaa maahantulosäännösten kiertämisen, sillä se muodostaa perhesiteen, jonka perusteella voi hakea oleskelulupaa Suomeen.

Ilmiö liittyykin yleensä perheenperustamistilanteisiin, kun puoliso halutaan ulkomailta Suomeen. Lumeavioliitot ovat usein sovittuja ja joissakin tapauksissa niistä on saatettu maksaa jopa rahaa, mutta joskus ne saattavat tulla yllätyksenä toiselle osapuolelle. Monissa tätä opinnäytetyötä varten tutkimissani Varsinais-Suomen poliisilaitoksen kielteisissä oleskelulupapäätöksissä lupa oli evätty, koska hakija oli tavoitellut pelkästään henkilökohtaista taloudellista hyötyä solmimalla avioliiton pikaisesti maahantulonsa jälkeen suomalaisen kanssa.

Laittoman maahanmuuton ja maahantulosäännösten kiertämisen estämiseksi oleskelulupaa tulee hakea pääsääntöisesti ulkomailta. Pääsääntö on kuitenkin kierrettävissä, kun lupaa halutaan hakea perhesiteen perusteella. Kun ulkomaa-lainen (tässä yhteydessä EU-alueen ulkopuolelta tuleva ns. kolmannen maan kansalainen) hankkii viisumin Suomeen, on hänen viisuminsa voimassaoloaika-na helppo hakea oleskelulupaa Suomessa paikallispoliisilta perhesiteen perusteella, sillä ulkomaalaislaki sallii poikkeuksen pääsäännöstä, kun kyseessä on edellä mainittu erityisen painava syy. Käytännössä hakija siis tulee Suomeen viisumilla, joka on myönnetty esimerkiksi lomamatkaa varten, mutta etsiikin matkansa aikana itselleen suomalaisen puolison, menee tämän kanssa naimisiin ja hakee tämän jälkeen oleskelulupaa tuoreen avioliittonsa perusteella.

Syitä perhesiteeseen perustuvan oleskeluluvan epäämiseksi on monia. Kun lupaviranomainen epäilee avioliiton olevan solmittu maahantulosäännösten kiertämiseksi, pyytää se oleskelulupahakemuksen liitteeksi hakijalta ja hänen puolisoaltaan lisäselvitystä, mikäli perheenkokoaja ja hänen puolisonsa ovat antaneet ristiriitaista tietoa suhteestaan. Euroopan unionin neuvoston 4.12.1997 antamassa päätöslauselmassa toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi



(97/C/382/01) on mainittu sellaisia seikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa avioliiton olevan lumeavioliitto. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi yhteiselämän puuttuminen ja se, että puoliset antavat ristiriitaisia henkilötietoja toisistaan tai muista heitä koskevista keskeisistä, luonteeltaan henkilökohtaisista tiedoista. Lupaviranomainen voi epäillä kyseessä olevan lumeavioliitto myös silloin, kun puoliset eivät ole tavanneet kertaakaan ennen avioliiton solmimista, heillä ei ole yhteistä kieltä, avioliitto on solmittu pikaisesti ensitapaamisen jälkeen tai kun toinen tai molemmat puolisoista on aiemmin solminut lumeavioliiton.

Lumeavioliittoja on esiintynyt Suomessa koko itsenäisyyden ajan, mutta tarkasta määrästä ei ole arvioita, sillä ilmiöstä on mahdotonta pitää tilastoa. Maahanmuuttovirasto on arvioinut tekevänsä noin 250 lumeavioliittopäätöstä vuosittain ja sen raporttien mukaan vuonna 2011 tehtiin 5798 myönteistä oleskelulupapäätöstä perhesiteen perusteella ja kielteisiä 3177. Vuonna 2012 myönteisiä päätöksiä tehtiin 5748 ja kielteisiä 3429. Vuonna 2012 oleskelulupia perhesiteen perusteella myönnettiin eniten venäläisille, intialaisille ja somalialaisille. (Maahanmuuttovirasto, 2013) Ulkopuolisen on aina vaikea arvioida avioliiton aitoutta ilman selviä merkkejä siitä, ettei liittoa ole solmittu perinteisessä mielessä. Vaikka Suomen lainsäädäntö ei määrittelekään lumeavioliittoa, on kansallinen lainsäädäntö helpottanut viranomaisten lupaharkintaa huomattavasti.

## LÄHTEET

Avioliittoasetus 6.11.1987/820

Avioliittolaki 13.6.1929/234

Direktiivi oikeudesta perheen yhdistämiseen (2003/86/EY)

EUR-Lex 2013. Viitattu 4.11.2013 <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=fi&ihmlang=fi&lng1=fi,fi&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=221503:cs&page>

Euroopan ihmisoikeussopimus

Hallituksen esitys 28/2003. Hallituksen esitys Eduskunnalle ulkomaalaislaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Kangasniemi, E. 2003: Rakkaudella yli rajojen? Lumeavioliitot. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2003:6

Kansalaisuuslaki 16.5.2003/359

Kouvolan Sanomat 2011. Viitattu 4.11.2013  
<http://www.kouvolasanomat.fi/Online/2011/12/10/Lumeavioliitoilla+jatkoaikaa+oleskelulupaan/20112189/4>

Maahanmuuttovirasto 2013a. Viitattu 4.11.2013 <http://www.migri.fi/paluumuutto>

Maahanmuuttovirasto 2013b. Viitattu 4.11.2013  
[http://www.migri.fi/download/40069\\_mamu\\_tilastokatsaus\\_2012.pdf?d7a84ac36e94d088](http://www.migri.fi/download/40069_mamu_tilastokatsaus_2012.pdf?d7a84ac36e94d088)

Maahanmuuttovirasto 2013c. Viitattu 4.11.2013  
[http://www.migri.fi/perheenjasenen\\_luokse\\_suomeen/toimeentuloedellytys](http://www.migri.fi/perheenjasenen_luokse_suomeen/toimeentuloedellytys)

Maahanmuuttovirasto 2013d. Viitattu 4.11.2013  
[http://www.migri.fi/tietoa\\_muualla\\_poistuminen\\_suomesta/luvan\\_peruuttaminen](http://www.migri.fi/tietoa_muualla_poistuminen_suomesta/luvan_peruuttaminen)

Neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi (97C/382/01)

Pellonpää, M. 2000: Euroopan ihmisoikeussopimus. Jyväskylä

Peltomäki, M. 2004: Perhe-elämän suoja ja perhesiteen perusteella myönnettävä oleskelulupa. Perus- ja ihmisoikeudet lainsäädäntö- ja oikeuskäytännössä. Tutkielma. Turun yliopisto: Oikeus-tieteellinen tiedekunta 2004

Poliisi 2013. Viitattu 4.11.2013  
<http://poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/4B83C91994DC6AF2C2256E8600405486?opendocument>

Sisäasiainministeriö 2013. Viitattu 4.11.2013  
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15721>

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Suomen suurlähetystö, Kiova 2013. Viitattu 4.11.2013  
<http://www.finland.org.ua/public/default.aspx?nodeid=31726>

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301

